

СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНА СУТЬ ТА МІСЦЕ ПОТОЧНИХ ВИТРАТ У ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

Визначено сутність витрат підприємства загалом, згідно з наявним нормативно-правовим забезпеченням в Україні. Встановлено, що поточні витрати підприємства – це різновид витрат відповідно до їх класифікації за ознакою періодичності виникнення. Згідно з чинним законодавством існує відмінність між бухгалтерським та управлінським підходом визначення поточних витрат. Визначено сутність та склад поточних витрат торговельного підприємства за управлінським підходом. Встановлено, що поточні витрати торговельного підприємства включають собівартість реалізованих товарів, витрати обігу та інші обов'язкові платежі з прибутку.

Ключові слова: витрати, поточні витрати, управлінський облік, бухгалтерський облік, торговельне підприємство.

Постановка проблеми. Одним із реальних шляхів виходу нашого суспільства із кризисного стану, оновлення не лише економічної, але і соціальної сфери життя, є радикальна реформа господарського механізму. З огляду на це, доцільно наголосити, що для економіки, яка стала на шлях розвитку здорових ринкових стосунків, відповідних існуючим у розвинених країнах, і в якій кардинально змінюються форми і методи господарювання, актуальною проблемою стає оптимізація торговельних процесів і, зокрема, вдосконалення процесу управління поточними витратами.

Першочерговим під час формування системи управління поточними витратами торговельного підприємства є визначення сутності самих поточних витрат та їх місця у діяльності торговельного підприємства в сучасних умовах.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Теоретичні і методологічні основи управління витратами висвітлено у роботах О.Ф. Аксененка, М.І. Баканова, П.С. Безруких, А.Р. Бернвальда, С.Ф. Голова, В.Б. Івашкевича, М.В. Кужельний, С.О. Ніколаєвої, П.П. Новіченка, В.А. Павлової, С.С. Сатубалдіна, Я.В. Соколова, С.А. Стукова і ін. Принципові питання дослідження сутності поточних витрат у системі торговельних підприємств загалом та управління витратами зокрема розглянуто в роботах І.Т. Абдукарімова, О.М. Азарян, Л.В. Балабанової, Н.О. Власової, В.Т. Жігалова, З.А. Капелюк, А.А. Мазараки, Л.О. Омелянович, К.А. Раїцького, А.А. Садекова, І.В. Сергєєва, Л.А. Сипко, Л.В. Фролової, Т.Г. Храмцової, О.О. Шубіна, А.Д. Шеремета й ін. Низку питань з теми дослідження викладено в роботах зарубіжних учених: К. Друрі, Б. Нідлза, Г. Сігела, Ч. Хорнгрена й ін.

Актуальність теми дослідження, недостатність теоретичних розробок щодо сутності поточних витрат, які б слугували підґрунтям практичного застосування системи управління поточними витратами, зумовили вибір теми дослідження та визначення його мети.

Постановка завдання. Метою цієї роботи – визначити сутність та роль поточних витрат у діяльності торговельного підприємства.

Виклад основного матеріалу дослідження. Основним об'єктом дослідження в цій праці є поточні витрати торговельного підприємства. Витрати –

одна з найважливіших категорій господарювання. Без витрат не можливе здійснення господарської діяльності, вони є передумовою її виникнення. Одночасно витрати виступають як базис конкуренції: в умовах конкурентної боротьби виграє той, хто постійно знижує свої витрати, тобто витрати істотно впливають на те, чи залишиться підприємство на даному ринку взагалі, чи буде змушене покинути його.

Поняття витрат виникло і досліджувалось з давніх часів. Сучасне його трактування ґрунтується насамперед на законодавчій регламентації поняття. Відтак, розгляд сутності поточних витрат торговельного підприємства доцільно здійснювати у контексті нормативно-правового забезпечення та з урахуванням поглядів сучасників-економістів.

З точки зору нормативно-правового забезпечення трактування сутності "витрат", їх розглянуто у Положеннях (стандартах) бухгалтерського обліку, в Податковому кодексі України. Згідно з п.6 П(С)БО 16 "Витрати", під витратами звітного періоду визнаються або зменшення активів, або збільшення зобов'язань, що призводить до зменшення власного капіталу підприємства (за винятком зменшення капіталу внаслідок його вилучення або розподілу власниками), за умови, що вони можуть бути достовірно оцінені [1].

У сучасних умовах господарювання важливу роль у діяльності підприємства відіграє управління витратами з метою їх оптимізації. Для організації та здійснення ефективного управління витратами на підприємстві використовується їх науково обґрунтована класифікація. Існують різноманітні класифікаційні ознаки витрат, в межах яких виділяють відповідні види витрат. Разом з тим, першочерговим у діяльності підприємства, в організації та проведенні обліку витрат, а на його основі – їх аналізу, контролю, прогнозування та планування з метою оптимізації, є поділ їх за ознакою періодичності виникнення.

Зокрема, за періодичністю виникнення розрізняють одноразові та поточні витрати підприємства. Вчені А.М. Турило, Я.Б. Кравчук та А.А. Турило під одноразовими витратами розглядають "такі, що здійснюються один раз і спрямовуються на забезпечення процесу виробництва протягом тривалого часу, а поточні витрати – котрі здійснюються регулярно в процесі виробництва. Первинними серед зазначених видів витрат є, безумовно, одноразові, оскільки поточні витрати мають місце тільки за наявності одноразових.

Одноразові (інвестиційні) витрати є базою для започаткування діяльності будь-якого підприємства (витрати на придбання приміщень, обладнання, модернізацію основних засобів, будівництво нових основних засобів, капітальний ремонт тощо.)

Поточні (операційні) витрати, своєю чергою, бувають циклічні та безперервні. Циклічні витрати повторюються з кожним циклом виготовлення продукції (матеріальні, енергетичні, витрати на оплату праці виробничих працівників тощо). Безперервні витрати існують постійно незалежно від виробництва та необхідні для управління виробництвом і забезпечення виробничої системи в стані готовності (витрати на оплату праці управлінського персоналу, на утримання і експлуатацію приміщень, устаткування, обладнання тощо). Поточні витрати формують собівартість продукції" [2, с. 33-34].

Управлінський, бухгалтерський та податковий обліки, які є основним джерелом інформації про витрати, по-різному розглядають склад поточних витрат. Існування цих трьох підходів до складу поточних витрат зумовлене тим, що кожен із них переслідує різні цілі. Основна мета управлінського підходу щодо класифікації витрат – підвищення ефективності витрат; бухгалтерського – відображення витрат у фінансовій звітності підприємства; податкового – визначення оподаткованого прибутку підприємства.

За управлінським обліком поточні витрати підприємства включають витрати на придбання та реалізацію товарів, тобто повну їх фактичну собівартість, інші витрати, пов'язані з реалізацією активів, майнових комплексів тощо, фінансові витрати, податок на прибуток та інші обов'язкові платежі з прибутку:

$$V_{упр} = C_n + B_i + B_{ф} + П_n + ОП_n,$$

де: $V_{упр}$ – поточні витрати підприємства за управлінським обліком; C_n – собівартість реалізованих товарів; B_i – інші витрати; $B_{ф}$ – фінансові витрати; $П_n$ – податок на прибуток; $ОП_n$ – інші обов'язкові платежі з прибутку підприємства [2, с. 52].

Склад поточних витрат підприємства за бухгалтерським обліком регламентовано П(С)БО 16 (рис.) [1].

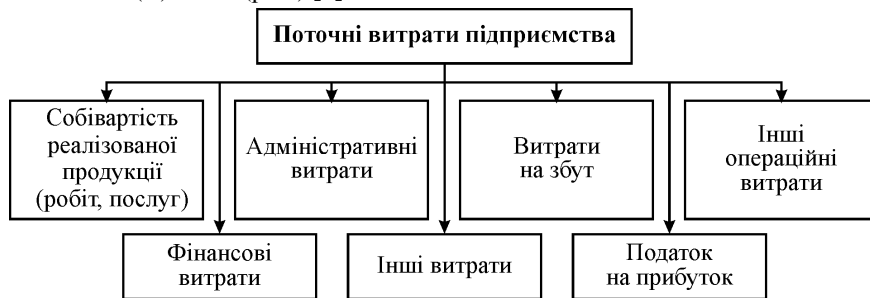

Рис. Склад поточних витрат у бухгалтерському обліку [3, с. 52]

Нові національні положення (стандарт) бухгалтерського обліку відносять податок на прибуток до витрат підприємства. Так, за П(С)БО 16 "Витрати" податок на прибуток визнають витратами підприємства, спираючись при цьому на П(С)БО 17 "Податок на прибуток". За П(С)БО 17 поточний податок на прибуток (сума податку на прибуток, визначена у звітному періоді відповідно до податкового законодавства) визначається витратами у Звіті про фінансові результати, крім податку на прибуток, нарахованого унаслідок:

- дооцінки активів та інших господарських операцій, які відповідно до положень (стандартів) бухгалтерського обліку відображаються збільшенням власного капіталу;
- об'єднання підприємств шляхом придбання.

Отже, відповідно до бухгалтерського обліку поточні витрати підприємства можна визначити за формулою

$$B_{бо} = C_p + V_{адм} + V_{збут} + V_{ін.оп.} + V_{ф} + V_{ін} + П_n,$$

де: $B_{бо}$ – поточні витрати підприємства за бухгалтерським обліком; C_p – собівартість реалізованих товарів; $V_{адм}$ – адміністративні витрати; $V_{збут}$ – витрати

на збут; $V_{ін.оп.}$ – інші операційні витрати; $V_{ф}$ – фінансові витрати; $V_{ін}$ – інші витрати; $П_n$ – податок на прибуток.

Порівняємо склад поточних витрат за управлінським та бухгалтерським обліком. Зокрема, відмінність між управлінським та бухгалтерським підходом щодо визнання поточних витрат підприємства полягає в тому, що управлінський облік відносять до складу поточних витрат, крім тих, що визнає бухгалтерський облік, інші обов'язкові платежі з прибутку. Тобто зв'язок цих двох підходів можна відобразити через таку формулу:

$$V_{упр} = B_{бо} + ОП_n,$$

де: $V_{упр}$ – поточні витрати підприємства за управлінським обліком; $B_{бо}$ – поточні витрати підприємства за бухгалтерським обліком; $ОП_n$ – інші обов'язкові платежі з прибутку підприємства.

Згідно з "Методичними рекомендаціями з формування складу витрат та порядок їх планування у торговельній діяльності" визначають суть і склад поточних витрат торговельних підприємств. Зокрема, зазначено, що "Поточні витрати підприємства торгівлі – це грошове відбиття витрат живої та уречевленої праці на здійснення поточної торговельно-виробничої діяльності підприємства, що за натурально-речовим складом становлять спожиту частину матеріальних, нематеріальних трудових та фінансових ресурсів. До складу поточних витрат підприємства торгівлі входять витрати обігу – представлені в грошовій формі витрати підприємства на здійснення процесу реалізації товарів, які складають за своєю суттю собівартість послуг з доведення товарів від виробника до споживача та пов'язаних із зміною форм вартості" [3].

Виходячи з наведених вище методик бухгалтерського та управлінського обліку визначення поточних витрат та їх суті за "Методичними рекомендаціями...", поточні витрати торговельного підприємства визначаються:

$$P_{Вторг.} = C_p + V_{об} + ОП_n,$$

де: $P_{Вторг.}$ – поточні витрати торговельного підприємства; C_p – собівартість реалізованих товарів; $V_{об}$ – витрати обігу; $ОП_n$ – інші обов'язкові платежі з прибутку підприємства.

Висновок. Отже, поточні витрати торговельного підприємства, з одного боку, відображають грошове відбиття витрат живої та уречевленої праці на здійснення поточної торговельно-виробничої діяльності підприємства, з іншого – включають собівартість реалізованих товарів, витрати обігу та інші обов'язкові платежі з прибутку підприємства. Таке формування витрат є цінним для формування системи управління витратами торговельного підприємства, служить теоретичним підґрунтям для визначення дієвих методів планування витрат та визначення шляхів їх економії з метою забезпечення розвитку підприємства через досягнення зростання прибутку.

Література

1. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 16 "Витрати", затверджене Наказом Міністерства фінансів України від 31.12.1999 р., № 318.
2. Турило А.М. Управління витратами підприємства : навч. посібн. / А.М. Турило, Ю.Б. Кравчук, А.А. Турило. – К. : Центр навч. літ-ри, 2006. – 120 с.

3. Методичні рекомендації з формування складу витрат та порядок їх планування у торговельній діяльності. [Електронний ресурс]. – Доступний з [http:// me.kmu.gov.ua/control/uk/publish/article? art_id=145488&cat_id=32854](http://me.kmu.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=145488&cat_id=32854).

Дуляба Н.И., Шкиря М.Г. Социально-экономическая сущность и место текущих расходов в деятельности предприятия

Определена сущность затрат предприятия в целом, согласно существующего нормативно-правового обеспечения в Украине. Установлено, что текущие расходы предприятия – это разновидность расходов соответственно их классификации по признаку периодичности возникновения. Согласно действующему законодательству существует различие между бухгалтерским и управленческим подходом определения текущих расходов. Определена сущность и состав текущих расходов торгового предприятия по управленческому подходу. Установлено, что текущие расходы торгового предприятия включают себестоимость реализованных товаров, издержки обращения и другие обязательные платежи из прибыли.

Ключевые слова: затраты, текущие расходы, управленческий учет, бухгалтерский учет, торговое предприятие.

Dulyaba N.I., Shkiryа M.G. Socio-Economic Nature and Place of Current Expenses of a Business

The essence of enterprise costs as a whole in accordance with the existing legal system in Ukraine is studied. The operating costs of the company are assumed to be the costs according to their classification on the basis of frequency of occurrence. According to the current regulations there is a difference between accounting and management approach to the definition of operating costs. The essence and composition of current expenditure of the commercial establishment are defined using management approach. Operating costs of the commercial establishment are proved to include cost of goods sold, distribution costs and other duties on profits.

Key words: costs, operating costs, management, accounting, bookkeeping, business, enterprise.

УДК 336.22+338.246.025.2

Здобувач О.Ю. Клепанчук¹ – Львівська КА

ДОСЛІДЖЕННЯ МІСЦЯ ТА РОЛІ ПОДАТКІВ У СУСПІЛЬСТВІ

Досліджено місце і роль податків у суспільстві представниками різних наукових шкіл, сучасну теорію оподаткування. Розглянуто фінансову систему ранньоісторичного періоду близькосхідних держав Стародавнього Риму та давньогрецьких міст-держав, епохи середньовіччя. Досліджено ідеї наукової течії "камералізм", англійських філософів-економістів XVI-XVII ст., ідеї французької школи фізіократів, класичної політичної економії, завдяки якій було започатковане вивчення основних принципів побудови податків і податкової системи, погляди представників історичної школи (соціально-політичного напрямку в політекономії) та основоположника російської фінансової науки І.Х. Озерова. Розглянуто філософську концепцію марксизму та маржиналістів, теорію неоконсерватизму.

Підсумовуючи багатовіковий досвід дослідження місця й ролі податків у суспільстві представниками різних наукових шкіл, зроблено узагальнення стосовно того, що податки розглядаються як обов'язкові платежі, що використовуються для фінансування суспільних благ і послуг, і податки є дієвим засобом фінансової політики держави для впливу на розташування ресурсів, перерозподіл багатства, суспільний вибір громадян у демократичному суспільстві.

¹ Наук. керівник: проф. Г.І. Башнянин, д-р екон. наук

Ключові слова: податки, фінансова політика, ринкове середовище, теорія оподаткування, державні доходи, фінансові ресурси, доходи бюджетів.

Постановка проблеми. Фінансова політика держави в умовах ринкового середовища головним чином ґрунтується на системі фінансових важелів та стимулів, серед яких провідне місце займають податки, збори, інші обов'язкові платежі суб'єктів підприємництва, домогосподарств, інших категорій платників до бюджету та цільових фондів загальнодержавного значення. Основним джерелом державних доходів виступають податкові платежі як соціально-економічне явище. Вони мають відповідний (в інтересах суспільства) вплив на стан економічного розвитку загалом та окремих його складових в розрізі господарських сегментів зокрема, та забезпечують реалізацію соціальних гарантій населенню країни.

Розвиток теорій оподаткування відбувався еволюційно та в контексті демократизації суспільних правовідносин. Упродовж свого розвитку вчення про державу відкривало нові можливості для пізнання суті фінансового господарства держави, а виокремлення фінансової науки у самостійну галузь дало змогу їй у ХХ ст., використовуючи ідеї неокласиків та вчення про правову державу, обґрунтувати і дати чітке визначення основних елементів фінансового господарства держави, а саме: державних доходів; фінансових ресурсів; доходів бюджетів. Тому важливо провести дослідження розвитку теорій оподаткування.

Аналіз останніх публікацій і досліджень. Питання, що стосуються розвитку теорій оподаткування, розглянуто у працях таких вчених: В.Л. Андрущенко [1], Л.М. Демиденка [2], В.М. Мельника [5], Л.О. Омеляновича [6], І.Х. Озерова [7] О.О. Папайка [6], В.О. Орлова [6], Г.Є. Долматова [6], О.В. Веретенникова [6] та ін.

Метою роботи є дослідження місця та ролі податків у суспільстві представниками різних наукових шкіл.

Виклад основного матеріалу. Що стосується теорії податкових фінансів, то вона має багатовікову історію, а стрижневим моментом її розвитку є обов'язкова орієнтація на фундаментальну податкову концепцію, яка може коригуватися залежно від завдань, які стоять перед державою в той чи інший історичний період. Зазначена теорія має включати модель впливу економічних ефектів оподаткування на результати господарювання, обсяг, характер і напрям інвестицій, сукупний попит та особисте споживання, галузеву і територіальну структуру економіки. Зазначені критерії оптимального оподаткування стали результатом тривалих наукових досліджень та прикладних заходів у фінансовому господарстві держав.

Перші згадки про податки з'являються в роботах мислителів Близького Сходу та в єгипетських манускриптах. Що стосується ранньоісторичного періоду близькосхідних держав, то цей період характеризується догматичним сприйняттям навколишнього світу. Зокрема, іудеї керувалися догмою, що все на землі належить Богові, а це своєю чергою дало підстави іудейським правителям та жерцям (як божим намісникам на землі) накладати повинності за власним розсудом без жодних обмежень. Пізніше у п'ятикнижжі Мойсея було визначено, що Богу належить десятина. Це й стало фінансовою основою Християнської Церкви, хоча й не ліквідувало догматичного змісту фіску.